

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ

„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”

АРХИТЕКТУРЕН ФАКУЛТЕТ

КАТЕДРА „ИЗКУСТВА”

ИВАЙЛО ПЕТРОВ ИВАНОВ

**ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ТАНЦИ В
УЧИЛИЩАТА ПО ИЗКУСТВА. ПРОБЛЕМИ
ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕСПЕКТИВИ**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

на дисертационен труд за придобиване на образователна и научна
степен „доктор”

по докторска програма „Хореография”

Научен ръководител:

Проф. Петър Ангелов

Рецензенти:

Проф. д-р Росица Йорданова

Проф. Николай Цветков

Варна, 2018

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита пред научно жури от катедра „Изкуства” при Архитектурен факултет на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Дисертационният труд е с обем 250 страници, се състои от въведение (4 страници), изложение в три глави (общо 183 страници), заключение (3 страници), седем приложения (42 страници). Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Основният текст съдържа 12 таблици и 26 фигури . Списъкът на използваните литературни източници (21 страници) се състои от 257 заглавия на български руски и английски език (245 на кирилица и 12 на латиница).

Авторът на докторската дисертация е докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Изкуства” към Архитектурен факултет на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 13.04.2018 г. от 11 часа вна ВСУ „Черноризец Храбър”.

Материалите за защита са на разположение на интересуващите се в канцеларията на катедра „Изкуства” при ВСУ „Черноризец Храбър” и на интернет адрес www.vfu.bg, раздел „Докторантури“

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Въведение

Появата на нови тенденции в хореографията на фолклорна основа изискват иновативен подход при обучение на специалисти в тази област.

Обучението по „Български танци“ се основава на традиционни техники и похвати, които в продължение на десетилетия са изкристализирали в българската фолклорна танцова школа и са се предавали от поколение на поколение. Въз основа на общите дидактически принципи, хореографската педагогика, като набор от преподавателски опит в областта на професионалното обучение, е разработила свои собствени методи и принципи, които разкриват спецификите и особеностите при изграждането на обучението по Български танци. Теорията и методиката на професионалното образование не са развити в достатъчна степен.

В процеса на анализ се установява, че днешното поколение от учители по български народни танци имат различни теоретико-методически и педагогически знания. Голяма част от тях са натрупали и практически опит, който изпреварва теоретичния. Затова те често срещат трудности в процеса на преподаване.

В официални документи (доклади, анализи и стратегии) е посочено, че възниква необходимостта не само да се проучи и анализира развитието на преподаване на „Българския танц“ в училищата по изкуства, но и

да се разгледат от позициите на XXI век организационни условия, теорията и методиката и прилагането им в сферата на средното професионално образование.

2. Актуалност и значимост на темата на изследването

Според проучванията, специфичните особености на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства и съвременната парадигма на професионалното образование, изискват разработването на нови механизми, чрез усъвършенстване на обучението в специализираните училища, подготвящи

професионални танцови кадри. Това от своя страна налага разработването на съответстващ модел на обучението по професия „Танцор“, специалност „Български танци“.

Теоретичната значимост на изследването се определя от факта, че за първи път се прави опит за анализ на историческите и педагогическите аспекти на формирането и развитието на системата на обучението по „Българските танци“ в професионалното обучение, и в предложения концептуален модел за професия „Танцор“, специалност „Български танци“.

3. Обект и предмет на изследването

Обект на изследването – обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства.

Предмет на изследването – идентификация и усъвършенстване на обучението по „Български танци“ в професионалното образование.

4. Изследователски проблем

Проблемът на настоящото изследване е да се изведат определени аспекти от специфичните и богати исторически традиции на европейското и руското танцово и българското фолклорно обучение, като се направи опит те да бъдат доразвити и въведени в съвременните условия.

5. Авторова теза

Авторовата теза в дисертационния труд е обосноваване на логически обмислена промяна в парадигмата на обучението по „Български танци“ в системата на средното професионално образование в България.

Ролята, функциите, целите и задачите на учебния процес, определят параметрите на тезата; установяване на сегашните добри практики в обучението по „Български танци“ в специализираното професионално образование и откриване на нови перспективи за ефективно му развитие, към усъвършенстване професионалните умения на учителите по „Български танци“.

6. Цел и задачи на дисертационния труд

Основната цел на настоящия дисертационен труд е да се изследва и анализира образованието по професия „Танцър“, специалност „Български танци“ в училищата по изкуства като на тази основа се идентифицират съществуващи проблеми, и да се предложи нов модел на обучението по специалността. Тази цел определя следните задачи:

- да се направи исторически обзор и анализ на обучението по танц в Европа и Русия като се оцени влиянието им в развитието на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства;
- да се анализират теоретичните основи на развитието на обучението по „Български танци“;
- да се формулират педагогическите цели и целеполагане на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства;
- да се изследват и анализират компонентите на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства;
- да се проучат образователните модели в областта на професионалното образование в България с цел да се обоснове необходимостта от концептуален модел за дуална форма на обучение по професия „Танцър“ специалност „Български танци“.

7. Методология на изследването

Спецификата на предложения дисертационен труд предполага използването на широк спектър от похвати и методи от теоретичната област на хореографията, етнографията, педагогиката, кинетографията и историята на изкуството, анализ и систематизиране, които са съобразени със спецификата на научното изследване. Използваните методи са: Емпирична група методи: емпирично изследване, проучване на източници с информация, сондиране на мнение – интервю, проучване на опит; Методът на анализ като основа за извеждане на специфичното качество и съдържание на изследвания проблем: ретроспективен, интерпретативен и систематичен анализ. По - конкретно изследователските методи обхващат:

- Проучване, систематизиране и интерпретация на литературата в областта на изследването.

- Анализ на нормативната база и информацията в различни изследвания по темата.

- Експертен анализ на проблемите и тенденциите на обучението по „Български танци в училищата по изкуства“.

8. Ограничения на проблемния обхват на дисертационния труд

Ограниченията на изследването поставят извън обхвата на дисертационния труд:

- Автентичният танцов фолклор;
- Самодейното танцово фолклорно изкуство;
- Разширеното обучение по „Хореография“ в неспециализираните училища;
- Обучението във висшите училища в специалност „Хореография“;
- Частни клубове и школи за „Български танци“.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е с обем 250 страници, се състои от въведение (4 страници), изложение в три глави (общо 183 страници), заключение (3 страници), седем приложения (42 страници). Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Основният текст съдържа 12 таблици и 26 фигури . Списъкът на използваните литературни източници (21 страници) се състои от 257 заглавия на български руски и английски език (245 на кирилица и 12 на латиница).

УВОД

ГЛАВА I. ГЕНЕЗИС, ЕВОЛЮЦИЯ И СЪЩНОСТ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ТАНЦ

1.1 Историческа специфика при формиране на традициите на обучението по танц.

1.2 Теоретични основи на развитието на обучението по „Български танци“.

1.3 Същност на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства.

ГЛАВА II. ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ТАНЦИ В УЧИЛИЩАТА ПО ИЗКУСТВА В БЪЛГАРИЯ

2.1 Организационни условия на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства.

2.2 Специфики на методите на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства.

2.3 Принципи на обучението по „Български танци“

ГЛАВА III. МОДЕЛ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС ПО СПЕЦИАЛНОСТ „БЪЛГАРСКИ ТАНЦИ“ В УЧИЛИЩАТА ПО ИЗКУСТВА В БЪЛГАРИЯ

3.1 Концептуален модел за изграждане и реализиране на обучението по „Български танци“.

3.2 Релациите между организационните условия и учебното съдържание.

3.3 Релациите между учебно съдържание и методи и принципи на обучението.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

ПРИЛОЖЕНИЯ

III. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД

В **увода** на дисертацията е обоснована темата, аргументирана е нейната актуалност и практическо значение, формулирани са изследователския проблем и авторовата теза, дефинирана е целта и конкретните изследователски задачи на дисертационния труд. Определени са обекта и предмета на дисертационното изследване, посочени са ограниченията по изследваната проблематика, използвания изследователски инструментариум.

ГЛАВА I. ГЕНЕЗИС, ЕВОЛЮЦИЯ И СЪЩНОСТ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ТАНЦ

В първа глава се проследява възникването и развитието на художествено образователните традиции на хореографското образование в Европа, Русия и България в културно-исторически план. Анализират се теоретичните основи на развитието на обучението по „Български танци“. Разглеждат се спецификите в същността на обучението по „Български танци“.

В първи параграф „Историческа специфика при формиране на традициите на обучението по танц“ е представен генезиса на обучението по танц от XVII -ти до началото на XX -ти век. Ретроспективният подход позволява по-обективно да се анализира развитието на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства в България, на педагогическата система в широкия контекст на западноевропейското и руското образователно хореографско пространство.

Разглежда се еволюцията на обучението по танц в хореографските педагогически системи в контекста на сложни културни, образователни и артистично-естетически процеси, социални и етногеографски предпоставки и фактори, които са оказали влияние върху хода и характера на обучението по танц.

Установено е, че образованието по танц става обект на изследвания от много учени - хореографи, които разкриват дългосрочната перспектива за развитие и подобряване на обучението по танц. Тази група изследователи и учители имат

значителен принос за развитието на проблеми свързани с методиката на преподаване, подготвяне на учебници, организация на учебния процес – теми актуални и днес.

Представени са най-старите професионални школи - френската, италианската, руската. Всички те имат дълбоки национални изпълнителски традиции, но хореографската основа (съставът на движенията) и на трите школи е една и съща.

Зараждането и развитието на хореографското фолклорно образование в българското училище е проследено в няколко етапа, според специфичните обществено-политически, социално-икономически и културни предпоставки, характеризиращи развитието на българското общество.

Подчертава се, че обучението по танц в България се формира на базата на историческия опит на Западна Европа и Русия. Системата на обучение, целите на образованието по български танци, методиката на преподаване им, са в пряка връзка с нуждата от професионални танцьори за създадените професионални ансамбли. Важно е да се отбележи, че в настоящия момент е прекъсната връзката между професионалните ансамбли и училищата по изкуства, където съществува обучение по специалност „Български танци“. Това е в противоречие с първоначалната идея за създаването на този вид обучение в България.

Анализът води до обобщението, че обучението по танц има своя исторически характер. Тази характеристика има два аспекта. Първият се отнася до факта, че обучението по танц носи белезите на обществено историческия момент, в който то се осъществява. Вторият аспект се свързва с приемствеността, без която е невъзможно да се съхраняват положителните постижения в образователния опит.

Във втори параграф „Теоретични основи на развитието на обучението по „Български танци“ е анализирано и проследено основополагането и развитието на българската народна хореография, върху материали от сборници, учебници, изследвания, статии, които съдържат въпроси за обучението по „Български танци“. Направеният от автора теоретичен обзор показва

спецификите и възможностите на обучението по професия „Танцър“, специалност „Български танци“, като основен компонент в хореографското образование в България.

Установено е, че представените теоретични разработки имат основополагащо значение за обучението по различните учебни предмети на специалността „Български танци“ в училищата по изкуства, но до днес все още няма обобщена и структурирана теоретична разработка в контекста на образованието в специалност „Български танци“ в училищата по изкуства.

Направен е изводът, че теорията и методиката на преподаване в специалност „Български танци“ се основава на традиционни техники и похвати, които в продължение на десетилетия са изкристализирали в българската фолклорна танцова школа. Предавали са се от поколение на поколение. Въз основа на общите дидактически принципи, хореографската педагогика, като набор от преподавателски опит в областта на професионалното обучение, е разработила свои собствени специфични цели; организационни условия; методи и принципи. Те разкриват спецификите и особеностите при изграждането на образователната система на обучението по „Български танц“ в училищата по изкуства.

В трети параграф „Същност на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства” се представят педагогическите цели и целеполагане на образованието по професия „Танцър“ специалност „Български танци“ като специфично за обучението е съединяването на танцово - естетическото и емоционално - интелектуалното развитие, което се осъществява комплексно чрез естетическото възприемане на българския танцов фолклор, общуване с различни видове изкуства и усвояването на разнообразна танцова лексика от различните фолклорни танцови области.

Посочени са основните понятия при обучението по Български танци: **танц, български танц, стил на танца, характер на танца, танцова компетентност.**

Определени са общите цели поставени пред образователния процес по професия "Танцър", специалност „Български танци”,

специфичните цели на отделните учебни предмети и конкретните цели на отделните методични единици по всяка обобщена тема от учебното съдържание.

Определени и изяснени са четирите специфични категории на усвояване на знания, умения, навици и професионално – личностни качества на учениците.

Прави се изводът, че важна част от промените в съвременното образование по „Български танци“ могат да се осъществят чрез целите на обучението, които са важен динамичен компонент на цялостния процес на обучение в училищата по изкуства.

Основни изводи от Глава първа:

✓ За най-стари професионални школи на класическия танц се считат френската, италианската, руската. Всички те имат дълбоки национални изпълнителски традиции, но хореографската основа (съставът на движенията) и на трите школи е една и съща.

✓ Обучението по танц има своя исторически обусловена характеристика. Тази характеристика има два аспекта. Първият се отнася до факта, че обучението по танц носи белезите на обществено историческия момент, в който то се осъществява. Вторият аспект се свързва с приемствеността, без която е невъзможно да се съхраняват положителните постижения в образователния опит.

✓ Със създаването на Държавния ансамбъл се поставят въпросите за изграждане и подготовка на професионални изпълнители на фолклорни танци, необходими за ансамбъла. Това се явява и основна предпоставка за създаване на средното държавно балетно училище в България.

✓ В настоящия момент е прекъсната връзката между професионалните ансамбли и училищата по изкуства, където съществува обучение по специалност „Български танци“. Това е в противоречие с първоначалната идея за създаването на този вид обучение в България.

✓ Със създаването на хореографското училище се увеличава и нуждата от издирване и записване на народните танци. Описването и преподаването им водят до опити за тяхното анализиране.

✓ По проблемите за обучението, образованието, методите и принципите на обучение по „Български танци“ хореограф - педагозите споделят две различни ясно изразени мнения, което ги определя като „крайни фолклористи“ и „крайни класици“. Това налага научен прочит на въпроса за образованието по професия „Танцьор“ специалност „Български танци“ в училищата по изкуства в България, неговите цели и целеполагане.

✓ Развитието на обучението по български танци и днес все още няма обобщена и структурирана теоретична разработка в контекста на образованието в специалност „Български танци“ в училищата по изкуства в България.

✓ Специфично за обучението по „Български танци“ е съединяването на танцово - естетическото и емоционално - интелектуалното развитие, комплексното осъществяване чрез естетическото възприемане на българския танцов фолклор, общуване с различни видове изкуства и усвояването на разнообразна танцова лексика от различните фолклорни танцови области.

✓ Целите на обучението по български танци са подчинени и съответстват на общите цели на българската образователна система. Главното изискване към обучението по професия „Танцьор“, специалност „Български танци“, е да подготви танцово грамотни личности, които да изпълняват самостоятелно танци и танцови дейности за постигане на високи творчески успехи и с готовност за инициативност и предприемчивост; естетически възпитани и образовани в сферата на българския танцов фолклор.

✓ Специфичните цели на обучение по професия „Танцьор“, специалност „Български танци“, се разглеждат в учебните програми утвърдени от министъра на културата по отделно за всеки учебен предмет.

✓ Конкретните цели на обучението по „Български танци“ се реализират в учебно-възпитателната работа чрез отделните методични единици по всяка обобщена тема от учебното съдържание.

✓ Спецификата на обучението по „Български танци“ се характеризира с четири категории на усвояване. Тези категории

определят основните цели и ключови глаголи чрез които да се определят знанията, уменията, навиците и професионално - личностните качества.

✓ Съвременното училище по изкуства и учителите по „Български танци“ се нуждаят от разработването на нова, цялостна концепция за съдържание на обучението, обществените и образователни промени и тяхното пряко влияние върху учебната документация (учебните планове, учебните програми, учебниците и учебните помагала).

✓ Важна част от промените в съвременното образование по „Български танци“ могат да се осъществят чрез целите на обучението, които са важен динамичен компонент на цялостния процес на обучение в училищата по изкуства.

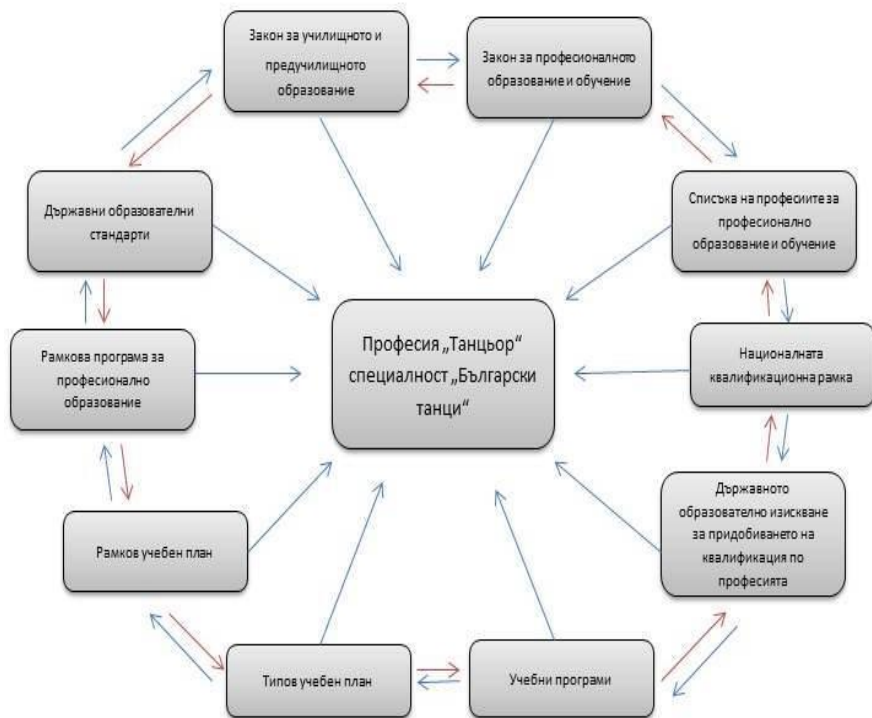
✓ Проблемът за целите на обучението остава перманентно актуален и значим. Неговото правилно решаване допринася образованието по професия „Танцьор“, специалност „Български танци“, да изпълни отредената му образователна мисия.

ГЛАВА II. „ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ТАНЦИ В УЧИЛИЩАТА ПО ИЗКУСТВА В БЪЛГАРИЯ”

Във втора глава са разгледани основополагащи въпроси за организационните условия, специфичните методи и принципите на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства. Анализирани са мнения на интервюираните учители. За доказване на авторовата теза цялостно са анализирани нормативните документи уреждащи това обучение. Верифицирани са специфичните методи и принципи на обучение. Представена е система на обучението по „Български танци“.

В първи параграф „Организационни условия на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства” е направен ретроспективен анализ на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства. Предлага се терминологичен речник, в който са обяснени значението и функциите на най-често употребяваните в официалните документи термини в професионалното образование.

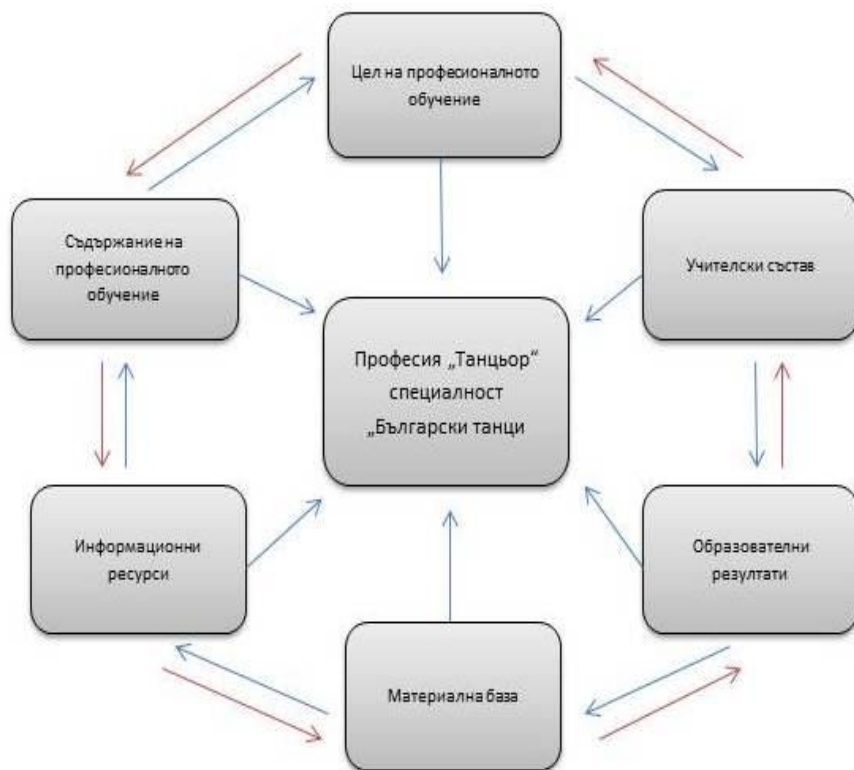
Дефинирани са работните понятия за организационни условия и организационни компоненти на обучението по „Български танци“. Понятието „Организационни условия“ (фиг. 1) се разглежда като съвременни организационни компоненти на нормативната база и формирането на обучението в специалност „Български танци“ в училищата по изкуства.

Фигура 1. Организационни условия

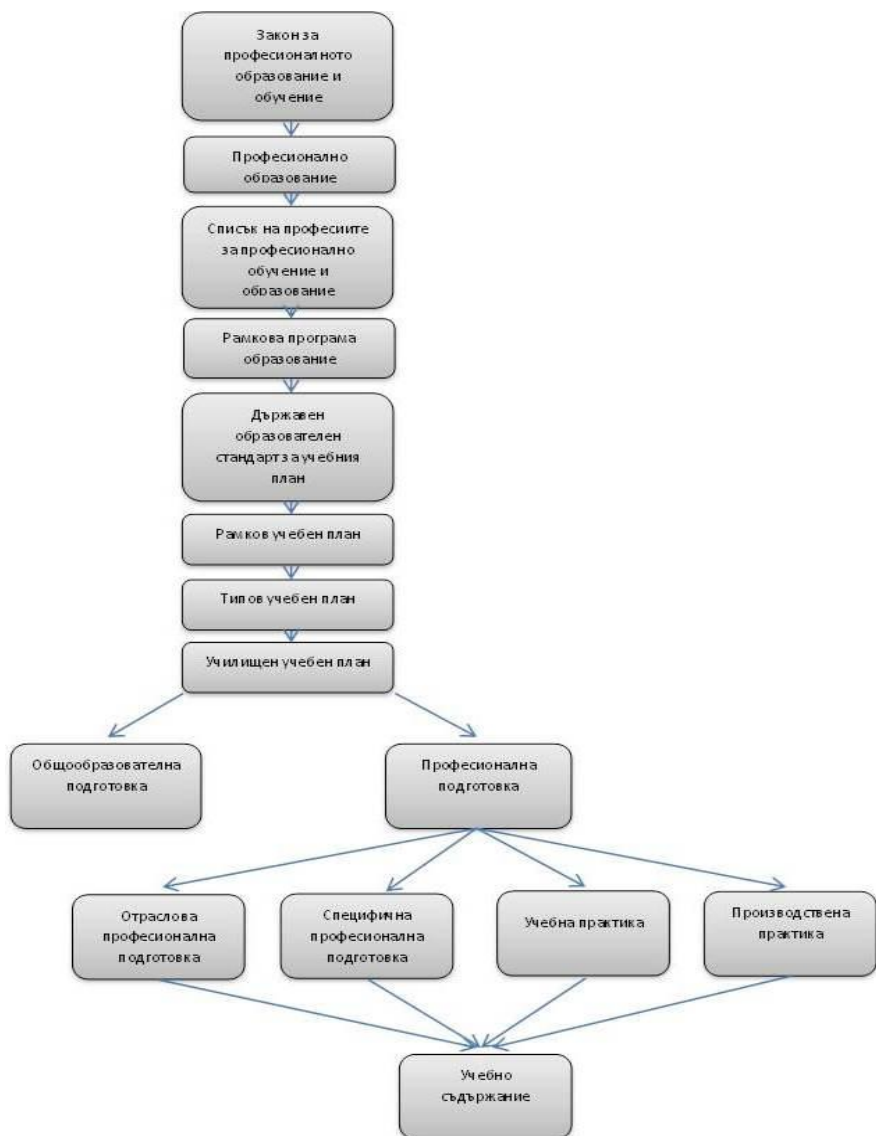
В качеството на „Организационни компоненти“ (фиг. 2) се разглеждат - подготовката , провеждането и принципите на

обучение в специалност „Български танци“ на основата на нормативната база в професионалното образование в България.

Фигура 2. Организационни компоненти

Анализирана е правната рамка на обучението по професия „Танцьор“, специалност „Български танци“ и е изведена нормативната структура на професионалното образование и обучение (фиг.3).

Фигура 3. Структура на професионалното образование и обучение

Емпиричният анализ на мнения на респондентите съдържа аргументи за новите професионални изисквания за обучението по „Български танци“. Обединяващото при всички интервюирани е, че е необходимо разработването на нови учебни програми и планове.

След анализа в параграф 2.1 се констатира, че са утвърдени нормативно организационните условия и компоненти на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства.

Представят се педагогическите изисквания към учителя по „Български танци“, на когото е отредена основна позиция в образованието, възпитанието и обучението на учениците от специализираните училища по изкуства. Необходимо е да се отбележи, че мнението на интервюираните учители в специалност „Български танци“ потвърждава необходимостта от допълнително обучение в сферата на педагогиката и методиката на преподаване. Часовете по педагогика и методика във висшите учебни заведения, според тяхната оценка не са достатъчни.

Във втори параграф „Специфики на методи на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства ” са представени и анализирани методите на обучение като най-важните компоненти на учебния процес, което води до следните заключения:

✓ Освен обучаваща функция, методите на обучение имат възпитаваща и развиваща роля. Те представляват изключително сложно и многоаспектно явление, притежаващо различни педагогически характеристики, свойствени положителни и градивни страни.

✓ Методите на обучение създават процесуалната страна на технологията на обучението, придават и систематичност, определят до голяма степен нейния облик.

✓ В обучението по „Български танци“ методологичното въздействие се свързва непосредствено с: изясняване характера на учебното съдържание и на неговото структуриране по различните учебни предмети включени в учебния план на специалност „Български танци“; откриване на подходите, формите и средствата за изучаване на спецификата на българския танц и танцовите произведения на фолклорна основа (история,

стил, характер и пр.); процеса на възприемането (психология); целите и задачите на обучението и организацията на учебния процес (дидактика).

В контекста на обучението по „Български танци“ са анализирани трудовете на Борис Цонев, Стефан Вългаров и Георги Андреев, като се установява че акцентът в тях е поставен на връзката на методиката с дидактиката. Впрочем този възглед е възприет (в буквалния смисъл) от руските източници. От тях идва и идеята за разглеждане на методиката на обучението по танц като специфична. Тази идея определя и насоките в развитието на методиката на обучение по „Български танци“.

Разгледани са интерактивните методи на обучение като възможност за допълнение на традиционното обучение по „Български танци“ и като възможност за стимулиране на мотивацията и креативността у учениците.

Установява се, че с развитието на педагогическата наука се развиват и специфичните методи на обучение по „Български танци“, като съчетават и обединяват няколко метода, което ги прави специфични за специалността „Български танци“.

Нагледните, практическите и словесните методи в съчетание и взаимодействие с интерактивните методи са надежден път за организиране и провеждане на учебно-възпитателния процес, с помощта на които се постига овладяване на знания за Българските танци, изграждане на танцови умения и качества.

В трети параграф „Принципи на обучението по „Български танци“ са представени дидактическите принципи на обучение, като ориентири за планиране, организация и анализ на практиката на обучението.

Констатира се, че в педагогическата литература съществуват различни класификации на принципите на обучение, но при обучението по „Български танци“ те не отразяват същността и съдържанието му. Установява се, че от общите дидактически принципи и отчитайки спецификата в педагогическата подготовка по „Български танци“ може да се използват следните принципи на обучение: научност, достъпност, системност и последователност,

нагледност, интегрираност, съзнателност, активност, самостоятелност и трайност на знанията и уменията. (фиг. 4).

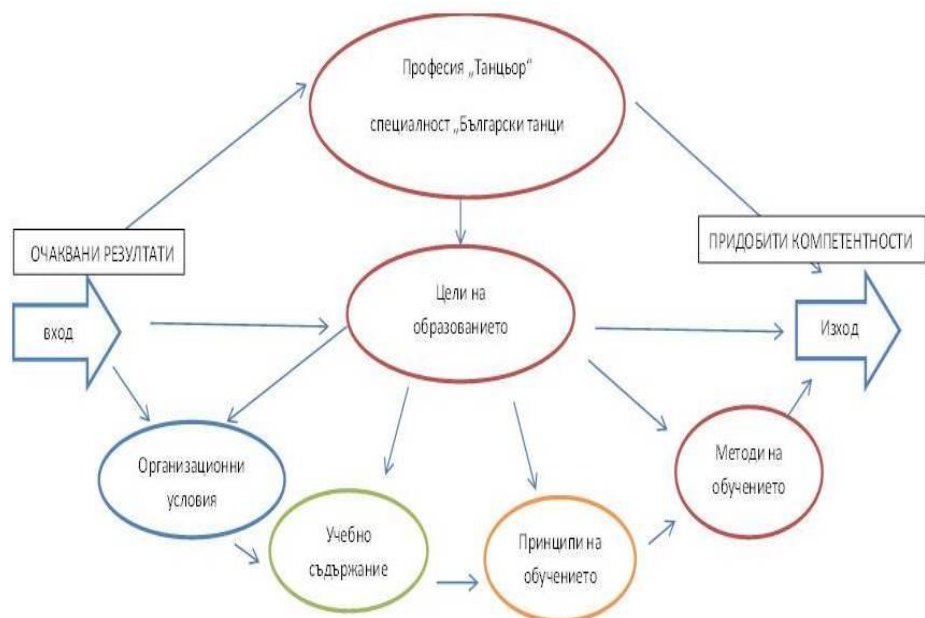

Фиг. 4 Класификация на принципите на обучение по „Български танци“

В обобщение може да се заключи, че представените дидактическите принципи на обучение по „Български танци“ не бива да се разглеждат като напълно автономни, независими, изолирани един от друг. В реалния процес на обучение те се

намират в органическа взаимовръзка, взаимно си въздействат. При това трябва да се подчертае, че всички принципи действат едновременно, един чрез друг. Използването им от учителя хореограф - педагог се извършва в най-различни форми в зависимост от учебно съдържание, възрастовите особености на учениците, реалните условия на обучението. Системно - структурният подход към принципите на обучението по „Български танци“ не отрича взаимовръзката помежду им.

След аналитичен обзор на целите, организационните условия, специфичните методи и принципи на обучение се предлага система за обучение по „Български танци“ (фиг. 5), която да послужи за разработване на концептуален модел на образователния процес по професия „Танцьор“.

Фигура 5. Система на образованието по „Български танци“.

Основни изводи от Глава втора:

✓ Танцовата образователна структура в специалност „Български танци“ е изградена на основата на утвърдени специализирани дисциплини, разделени в две категории практически и теоретични.

✓ Към настоящия момент учебните програми за учебните предмети, включени в типовия учебен план за професия „Танцър“ специалност „Български танци“ са утвърдени от министъра на културата през 2005 г., т.е изминали са 15 години.

✓ В научната литература се очертава многостранният подход в характеризиране същността на методите на обучение. С развитието на педагогическата и кинетографската наука се допълват и обогатяват словесните специфични методи на преподаване на български танци.

✓ Процесът на обучение в специалност „Български танци“ не би бил пълен, ако не се използват принципите и методите за възпитание, които са неделимо свързани с тези на обучението.

✓ Нагледните, практическите, словесните и интерактивните методи в съчетание и взаимодействие са сигурен път за организиране и провеждане на учебно-възпитателния процес. С тяхната помощ се постига овладяване на знания за Българските танци, изграждане на танцови умения и качества.

✓ Задълбочените общи и тясно специализирани знания и умения на учителя по „Български танци“ са важното условие и предпоставка за творческото прилагане на подходящите методи в организираната танцова дейност, осигуряващи най - добри танцови резултати.

✓ В педагогическата литература съществуват различни класификации на принципите на обучение. От общите дидактически принципи и като отчитаме спецификата в

педагогическата подготовка по „Български танци“ се използват следните принципи на обучение: научност, достъпност, системност и последователност, нагледност, интегрираност, съзнателност, активност, самостоятелност и трайност на знанията и уменията.

✓ Дидактическите принципи на обучение по български танци не трябва да се разглеждат като напълно автономни, независими и изолирани един от друг. В реалния процес на обучение те се намират в органическа взаимовръзка, взаимно си въздействат.

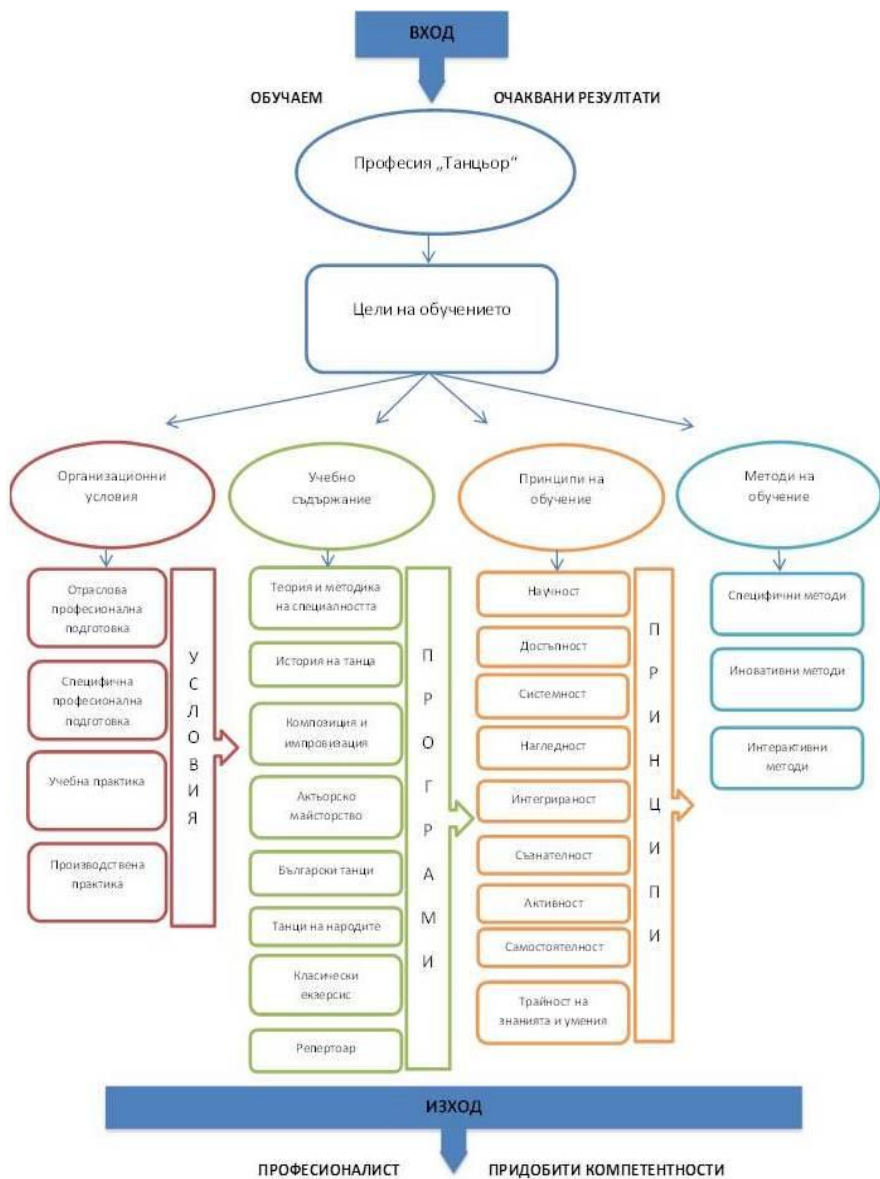
✓ Направения аналитичен обзор на целите, организационните условия, специфичните методи и принципи на обучение дава възможност да се предлага обоснована система за обучение по „Български танци“, която да послужи за разработване на концептуален модел на образователния процес по професия „Танцьор“.

ГЛАВА III. „МОДЕЛ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС ПО СПЕЦИАЛНОСТ „БЪЛГАРСКИ ТАНЦИ“ В УЧИЛИЩАТА ПО ИЗКУСТВА В БЪЛГАРИЯ”

В трета глава се представят последователно компонентите на изследователската програма или дизайнът на изследването. Изложението започва с раздела за концептуалния модел, който е непосредствен резултат от осъществения обзор, анализ и изводи от първите две глави.

В първи параграф „Концептуален модел за изграждане и реализиране на обучението по „Български танци” проследява вертикалния и хоризонталния синтез на образователния процес. По вертикалата от входа (обучаем, очаквани резултати) към изхода (професионалист, придобити компетентности).

Концептуалния модел (*фиг. 6*) включва четири елемента, които, са в центъра на образователния процес и по хоризонтала и по вертикала: 1) организационни условия ; 2) учебно съдържания; 3) принципи на обучение; 4) методи на обучение.

Фигура 6. Концептуален модел на обучение по „Български танц“.

В модела са изведени компонентите, които определят съдържанието на образованието по професия „Танцьор“: целите, отраслите на дейността, логиката на разгръщане на всеки един от отделните елементи, методите, организационните условия и принципите на обучение.

Посочват се основните фактори, които влияят върху определянето на съдържанието (потребностите на обществото, целите на обучението, закономерностите на обучението и ученето). Този модел, за първи път включва освен традиционните и новите компоненти нужни на учителите в практиката, иновативни и интерактивни методи. Тези групи компоненти се изграждат в логически взаимовръзки. Предложеният концептуален модел създава условия за творчески търсения в образователния процес, без да се пренебрегва и ролята на системните знания.

Констатира се, че изясняването на същността на образователния процес по „Български танци“ чрез концептуалния модел е тясно свързано с отношението към мисията на образованието и очакванията за резултатите от него.

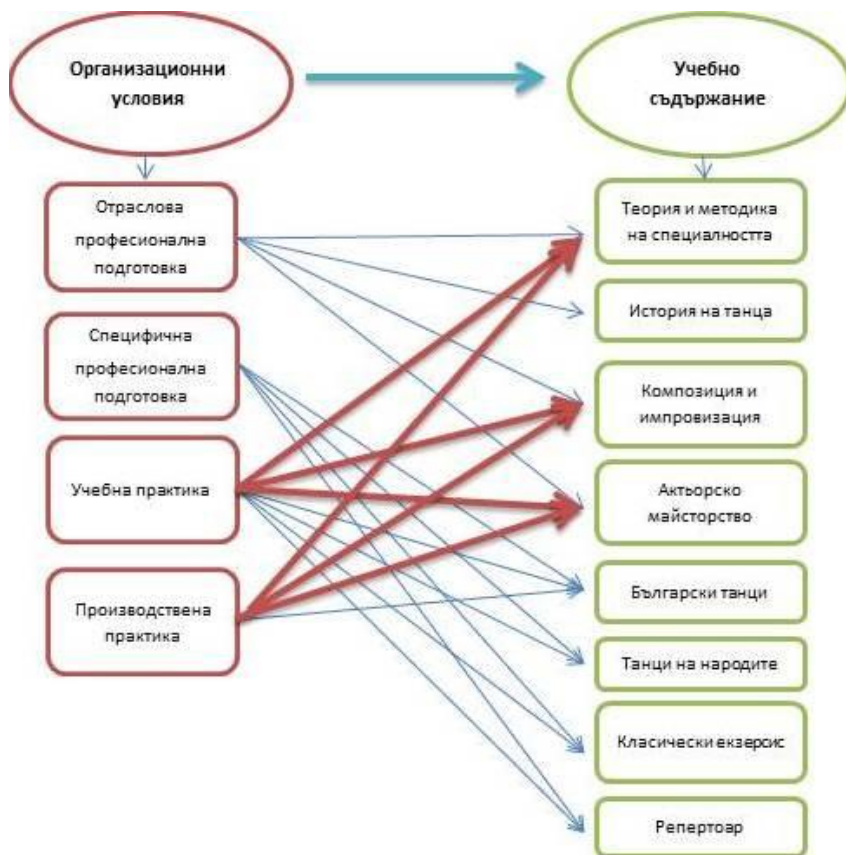
В заключение се прави изводът, че концептуалният модел нагледно - представя нова система на образователния процес на специалност „Български танци“. В структурно отношение той предлага системно обвързани компоненти. По вертикалата от входа към изхода и по хоризонтала от организационните условия до методи на преподаване на български танци в училищата по изкуства в България.

Във втори параграф „Релациите между организационните условия и учебното съдържание“ се представят релациите между два от основните компоненти на предлагания концептуален модел организационни условия и учебно съдържание, като поотделно е анализирана взаимовръзката и взаимодействието помежду им.

Обосновава се необходимостта от въвеждане на дуална система на обучение по професията „Танцьор“, предлага се модел на дуална система за обучение и модел на типов учебен план за специалност „Български танци“.

Констатира се липса на релация между видовете професионална подготовка и учебните предмети което е видно на

фигура 7. Прави впечатление, че учебната и производствената практика по професията се реализира само в учебните предмети от специфичната професионална подготовка , а учебните предмети от отрасловата подготовка нямат връзка с учебната и производствената практика.

Фигура 7. Релациите между организационни условия и учебно съдържание.

В контекста на концептуалния модел на обучението по „Български танци“ в училищата по изкуства и направения анализ на релациите между организационните условия и учебното съдържание се очертават следните проблемни области:

- липса на взаимовръзка и взаимодействия между теория и практика;
- липса на учебници и учебни помагала;
- практиката е формална и практическите умения не се създават в реална работна среда;
- липса на учебни програми;
- разнопосочни предмети;
- голям обем материал, събран в малък брой часове;
- малък дял на часовете по специални предмети и по практическа подготовка;

Установява се, че отразените проблеми, оказват влияние върху професионалното образование по „Български танци“, а от там и върху практическата подготовка и мотивацията на учениците. Това налага търсене на нови организационни решения за обучение в училищата по изкуства с оглед по-добра професионална подготовка и успешна реализация по професия „Танцьор“, специалност „Български танци“.

Налага се извода, че е необходимо преосмисляне на традиционните постановки за статута на практическото обучение на учениците от специалност „Български танци“. Това може да се постигне чрез, съвременни форми и организационни условия на обучение по професия „Танцьор“, които се отнасят към тяхната практическа подготовка и са предпоставка за професионализъм.

В контекста на перспективите за усъвършенстване на това образование се предлага модел на дуална система на обучение (фиг.8) за професия „Танцьор“, специалност „Български танци“, чрез партньорство между професионалните ансамбли и училищата по изкуства в България.

Разработеният модел на дуална система на обучение по професия „Танцьор“, специалност „Български танци“, се обуславя от необходимостта да се развиват компетенции в реална работна среда на учениците в съвременни форми за обучение.

Фигура 8. Модел на дуална система на обучение

Определени са целите на предложения модел за дуална система на обучение за професия „Танцѡр“, специалност „Български танци“:

- да улесни бъдещи действия за планиране, организиране и реализиране на обучението;
- да постигне единство между теоретичното и практическото обучение;
- да разшири и улесни достъпа до професия „Танцѡр“;
- да създаде постоянна и действена връзка между училищата по изкуства и професионалните ансамбли;

- да даде възможност на учениците за плавен преход между училище и работно място;
- да направи професията привлекателна;
- да реши проблема с недостига на артисти в професионалните ансамбли.

В трети параграф „Релациите между учебно съдържание и методи и принципи на обучението“ е направен анализ на съществуващите учебни програми от отрасловата, специфичната и практическата специализирана подготовка, разглеждат се релациите между учебното съдържание и принципите и методите на обучение по учебните предмети заложи в типовия учебен план за професия „Танцър“, специалност „Български танци“. Предлага се модел на учебни програми по практика на специалността за дуална форма на обучение, в съответствие с нормативната база, и предположения във втори параграф модел за дуална форма на обучение за специалността „Български танци“. Изведени са терминологични уточнения за понятието „съдържание на обучението“ и е дефинирано понятието „съдържание на обучението по „Български танци“ като **Съвкупността от знания, умения и компетентности, които се формират у учениците в процеса на обучение и творчество, с цел получаването на качествено професионално образование, естетическо възпитание и творческо развитие.**

Съдържанието на обучението по „Български танци“ се определя от учебните програми за всеки учебен предмет от типовия учебен план за Професия „Танцър“, специалност „Български танци“. С цел прецизност при проследяването на релациите между трите компонента/съдържание, методи и принципи на обучение/ се представя информация, която определя същността, структурата и изискванията към учебните програми.

Установено е, че релацията между учебното съдържание и методите и принципите на обучение по „Български танци“ е съставена от множество компоненти и елементи, които се намират в сложна връзка и взаимодействие. В рамките на това взаимодействие те влияят върху процеса на обучение като система. Тя има триединен характер, защото е изградена от три относително самостоятелни, взаимоотнобвързани и тясно свързани в

процеса на обучението по „Български танци“ компонента: съдържание, принципи и методи на обучение.

В процеса на анализ на съществуващите учебните програми се установява, че: учебното съдържание е добре структурирано в логическа последователност по темите по всички учебни предмети от отрасловата и специфичната подготовка; взаимовръзката и взаимовлиянието между трите компонента не е постигнато по нито един от учебните предмети; липсват учебни програми по история на танца и учебна практика по всяка дисциплина от действащият типовия учебен план; липсват учебници и учебни помагала; препоръчителната литература по всички учебни предмети е със заглавия до 80-те години на миналия век; има практически изработена методика на преподаването за всеки учебен предмет натрупа от опита на преподавателите; има добра практика, свързана с оценяването на учениците годишните изпити по учебния предмет „Български танц“; не се използват интерактивни методи на обучение; в учебното съдържание на всички учебни предмети се констатира нуждата от обучение в реална работна среда.

Основни изводи от Глава трета:

✓ Целта на концептуалния модела е да улесни бъдещи действия за планиране, организиране и реализиране на обучение по специалност „Български танци“ в училищата по изкуства. В модела са изведени компонентите, които определят съдържанието на образованието по професия „Танцьор“: целите, отраслите на дейността, логиката на разгръщане на всеки един от отделните елементи, методите, организационните условия и принципите на обучение. Предложеният концептуален модел създава условия за творчески търсения в образователния процес, без да се пренебрегва и ролята на системните знания.

✓ Учители, хореографи, университетски преподаватели нямат единно мнение относно образованието по „Български танци“ както в теорията, така и в педагогическата практика. Съществуват различни мнения, концепции, виждания. Това е още едно доказателство за необходимостта от разработването и прилагането

на предложения модел на образователния процес по „Български танци“.

✓ Учителите по български танци имат различни теоретико-методически и педагогически знания. Голяма част от тях са натрупали практически опит, който изпреварва теоретичния. Затова учителите често срещат трудности в преподаването на учебните предмети.

✓ Разглеждането на взаимовръзката между организационни условия, учебно съдържание и принципи и методи в контекста на интерактивната същност на обучението определя основната идея и теза на дисертационното изследване.

✓ Преосмислянето на традиционните постановки за статута на практическото обучение на учениците от специалност „Български танци“, се постигна чрез съвременни форми и организационни условия на обучение по професия „Танцьор“, които се отнасят към тяхната практическа подготовка и са предпоставка за професионализъм.

✓ Емпиричните данни от проучването на мнението на учителите и анализът на европейския и руския опит в професионалното образование и обучение на танцови кадри, налага изводът, че могат да се прилагат само тези образователни модели, които запазват добрите традиции на професионалното образование в специалност „Български танци“ и успешно се вписват в специфичните български условия.

✓ Перспектива за усъвършенстване на образованието по професия „Танцьор“, специалност „Български танци“, е дуалната форма на обучение чрез партньорство между професионалните ансамбли и училищата по изкуства в България. Тази форма на професионално образование и обучение съчетава обучение в реална работна среда под ръководството на наставник, наемане на работа в професионален ансамбъл и обучение в училище по изкуствата. Обучението чрез работа, допринася за прилагането на различни гъвкави подходи в организацията и провеждането му, съобразени със специфичното учебно съдържание за специалността „Български танци“, за мотивацията и за реализацията на обучаваните в нея.

✓ В определяне съдържанието на обучението няма общоприета концепция. Причините се отнасят предимно до: изключителната му динамичност; наличието на различни изходни понятия; съществуването на различни теории, подходи и модели за неговата интерпретация; свеждането му до различните училищни степени и типове училища.

✓ Релацията между учебното съдържание и методите и принципите на обучение са важен фактор в целия учебен процес и влияе върху цялостното развитие на ученика, в придобиването на знания, умения и навици.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

IV. ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Въз основа на разработената дисертация са формулирани следните приноси:

Научно-приложни приноси

1. За първи път в обсега на научното изследване се разглежда професионалното обучение по „Български танци“, неговите теоретични аспекти генезис, същност и организационни условия.

2. Научно се дефинират термините „организационни условия“, „организационни компоненти“, „съдържание на обучението“ като част от системата на обучение по „Български танци“.

Приложни приноси

1. Идентифицират се основните цели, организационни условия, методи и принципи на обучението по „Български танци“.

2. Предлага се концептуален модел за усъвършенстване на обучението по „Български танци“.

3. Аргументира се необходимостта от въвеждането на дуална система на обучение по “ Български танци“.

V. ПУБЛИКАЦИИ СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Иванов, И. „Генезис и развитие на обучението по танц в западна Европа“ в Годишник том XIX първо издание Университетско издателство „Черноризец Храбър“, 2016

2. Иванов, И. „Обучението по български народни танци – исторически аспекти и етапи на развитие”, е- Jornal VFU, бр. 10, 2017, <https://ejournal.vfu.bg/>

3. Иванов, И. „Цели на обучението по български танци в училищата по изкуства в България“, е- Jornal VFU, бр. 11, 2018, <https://ejournal.vfu.bg/>

VI. ДРУГИ ПУБЛИКАЦИИ

1. Иванов, И. „Развитие на професионалното образование в България“ Сборник с доклади от научна конференция „Съвременното образование в училищата по изкуства“ Плевен 2009